№ 78: ВІРА В ДІАЛОЗІ

Католики без смиренності

ЖАН-МАРІ РОЖЕ ТІЯР

31 БЕРЕЗНЯ 2021

Книжка «Вірую всупереч...» побачила світ 2000 року, і відтоді деякі запитання, над якими розмірковував на її сторінках Жан-Марі Роже Тіяр, отримали нові відповіді — скажімо, сьогодні ми значно частіше говоримо про потребу смирення й навіть часом практикуємо його в міжкультурних і міжрелігійних взаєминах. Утім, двох десятиліть рідко вистачає, щоб докорінно щось змінити, тому навпроти слів Тіяра досі неможливо поставити галочку «виконано».

Фото: Mike Bosch

Коли Ви кажете, що ми належимо до одного з останніх поколінь католиків, яким бракує смиренності, то маєте на думці необхідність і готовність «запозичити» щось у інших Церков?

Так, це один з аспектів, які я маю на увазі, хоча й не єдиний. Отже, передовсім поговоримо про «потребу» екуменізму. Я кажу, що нам бракує смиренності, тому що нам, католикам, здається, що ми можемо багато чим поділитися з іншими християнами, але взяти у них нам нема чого. Часто, коли ми думаємо про інші Церкви (може, лише за винятком Православних, які ми здебільшого високо оцінюємо), то маємо тенденцію вважати їх не тільки відмінними, що є цілком слушним, але й нижчими. Ми насамперед починаємо з'ясовувати, чого їм бракує. Проте екуменічний досвід відразу показує, що вони дуже часто на свій спосіб актуалізують і переживають християнську віру, свідками якості якої ми можемо бути самі. Вони не мають папства. Можливо, вони не мають повноти засобів спасіння. У них мало коли буває чернече життя. Вони слабко структуровані. І все ж таки, виявляється, що вони палко віддані Христу і

Його слову, а їхня милосерда любов до бідних гідна подиву. Я міркував про це, дивлячись, як члени Армії Спасіння — християнської, хоча й «не літургійної» організації — збирали офіру для емігрантів на майже сибірському морозі.

Звичайно, конституція «Lumen gentium» нас запевняє, що Католицька Церква має всю повноту засобів спасіння. Втім, декрет про екуменізм рішуче стверджує, що вони існують і деінде, а деякі з них мають «велику цінність». Далі сказано, що, поза тим, не можна замовчувати діла Святого Духа в інших спільнотах. Це справді могло б стати повчальним прикладом для католиків і дати їм змогу глибше збагнути таємницю Христа і Церкви. Якщо це станеться, то вже неможливо буде вважати себе за найкращих. Реєстр благодатей є аргументом на користь навчання! Зрештою, цього нам теж доведеться навчитися від інших. Наприклад, Англіканська Церква може показати нам, як краще узгодити єпископське служіння із синодальністю. В працю богословів і єпископів під час Другого Ватиканського Собору великий внесок зробили спостерігачі від інших Церков, що залишило свій слід у багатьох текстах. Відкриваючи Католицькій Церкві шлях екуменізму, Йоан XXIII та Павло VI скерували її на стежку смирення. Але ми почали набувати ще й іншої форми покори. Навіть після Другого Ватиканського Собору було неймовірно, щоб католицький єпископ або богослов визнав, що в минулому Католицька Церква помилялася, що той чи той папа прийняв неслушне рішення. Ми мусили завжди виправдовувати минуле. Які тільки піруети не доводилося робити, щоб доводи ти, що декларація про свободу віровизнання не суперечить деклараціям деяких пап! За моє нахабство критикувати «Dictatus papae» Григорія VII (1075) — втім, я зауважив, що не треба надмірно «ославляти» його постать! — я сам був залічений до «іконоборців», і мені суворо нагадали, «що стосовно папи, навіть померлого, богослову не годиться виходити за межі пошани». В наш час, починаючи з невеличкої фрази Павла VI, який попросив пробачення в інших християн, це ставлення поступово змінюється. Йоан Павло II залучає Католицьку Церкву до широкого руху тверезого погляду на минуле та істини. Він схиляє Церкву до визнання «mea culpa» за помилки і провини в її історії. Давні тяжби переглядаються. Скрупульозне вивчення історії зумовлює виникнення нового погляду на певні події. За істину стоять стіною.

Помилки не виправляються простим визнанням їхньої наявності.

Цей поворот має важливі еклезіологічні наслідки. Не йдеться лише про необхідність вибачитися. Належить ще й пригадати ті ганебні речі, за які ми просимо пробачення. Помилки не виправляються простим визнанням їхньої наявності. Вони залишають свої наслідки. Не

можна втекти від минулого, навіть якщо ми просимо пробачення. В своєму посланні з приводу підготовки до Ювілейного 2000 року папа вживає дуже гострих виразів. Він каже, що Католицька Церква бере на себе відповідальність за гріхи тих своїх дітей, чиї способи мислення та дій стали справжніми формами контрпропаганди та скандалу. Між іншим провинами він називає замахи на єдність народу Божого; згоду на такі методи служіння істині, як нетолерантність і навіть насильство; все те, на чому лежить відповідальність за лихо наших часів; важкі наслідки несправедливості та суспільної ізоляції; дозвіл на порушення прав особи; надто мляве «сприйняття» Другого Ватиканського Собору. Він пише, що для визнання цих помилок чесність і мужність потрібні як історичному дослідженню, яке має їх виявити, так і католикам, котрі мають їх визнати та покаятися. При цьому треба пам'ятати те, що так вдало показав Володимир Янкелевич: непоправним є сам факт здійснення помилки. Неможливо її ліквідувати: «те, що ми схибили, залишається непорушним фактом». Цілком імовірно, що за декілька десятиріч історики винесуть суворі вироки вчиненому в наші часи. Всупереч усім нашим добрим намірам ми теж можемо помилятися.

Усе це породжує в нас особливу форму смирення, до якої, щоправда, офіційно Католицька Церква не звикла. Перед лицем інших християн і невіруючих ми не можемо заявляти про себе, ніби ми завжди йшли прямими шляхами і свідчили вірність, яка не відає слабкості. Ми причетні до помилок, часом до звірств різних періодів історії. Інколи — як у випадку крайнощів інквізиції — ми навіть вигадували особливі форми поведінки, що суперечать глибинному духу Євангелія. Богослови, єпископи, папи були причетні до ситуацій або рішень, які ми сьогодні засуджуємо. Коли в енцикліці «Veritatis splendor» (№ 10) Йоан Павло II рішуче засудив рабство, то він дуже добре знав, що аж до Павла III (1537) і певною мірою до Григорія XVI (1839) його попередники замовчували це питання. Коли в енцикліці «Evangelium vitae» (№ 56) він суворо висловився проти кари на смерть, то для нього не було одкровенням те, що в 1184 р. Луцій III дав дозвіл на страту єретиків.

Для нашого цілковитого смирення є ще й третій привід. Ми, християни, вже більше не становимо експансивної релігійної громади, яка здатна впливати на культуру і встановлювати свої власні закони в суспільстві. В наших країнах кількість охрещених і практикуючих вірних зменшується, тоді як іслам просувається вперед і релігії стародавнього Сходу приваблюють чимраз більше людей. Окрім смирення, слід було б говорити про зубожіння…

Фрагмент із книжки «Вірую всупереч…» (Кайрос, 2005).

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**